

KOMISE PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY

COMMITTEE FOR THE ENVIRONMENT
OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE CZECH REPUBLIC

Národní tř. 3, 117 20 Praha

Tisková zpráva

Krajina – věc veřejná = naše zodpovědnost

Praha 19. května 2016

Nakládáme s naší krajinou dobře? Využíváme ji tak, aby nedocházelo ke ztrátám nejen na produkci, ale i na životodárných podpůrných, regulačních a kulturních hodnotách a biologické rozmanitosti? Jak se v české krajině projeví změna klimatu? Květnového semináře Komise pro životní prostředí AV ČR, na němž tyto a jiné otázky zazněly, se zúčastnilo na devadesát vědeckých pracovníků z různých výzkumných pracovišť a odborníků ze státní správy i z praxe. Hlavními tématy přednesených prezentací a následujících diskusí byla krajina jako zdroj ekosystémových služeb a její využívání jako veřejného prostoru a neodmyslitelné součásti našeho života.

Krajina je výsledkem vzájemného působení přírodních vlivů a člověka. Sestává z přírodních stanovišť, která jsou základem biologické rozmanitosti (biodiverzity). Proměnlivá mozaika vytvořila v dávné minulosti různé podmínky pro osídlení krajiny a pro rozdílné způsoby jejího hospodářského využívání. S nástupem totalitního režimu ve druhé polovině minulého století se krajina stala předmětem politické spekulace a dnes v ní převažují především ekonomické zájmy. Výsledkem je výprodej krajiny pro různé komerční účely, velkoplošné monokulturní zemědělství a lesnictví, rozsáhlé regulace vodních toků a mnohdy zbytečné odvodnění. Dnes už se všeobecně ví, že následkem takového přístupu klesá biodiverzita, půda postupně degraduje, její bonita se zhoršuje, retenční schopnost snižuje a vodní režim se narušuje. Bude takto postižená krajina schopna vyrovnávat negativní dopady změny klimatu v podobě extrémních výskytů sucha a srážek? Velmi pravděpodobně nikoli. Výsledky dosavadního výzkumu i příklady dobré praxe dokládají, že v řadě případů bude třeba způsoby využívání krajiny a jejích složek (lesní i zemědělská půda a vodní zdroje) změnit. Ukazují také, že změny k lepšímu se nedosáhne uplatňováním dalších technických postupů, ale především respektováním místních přírodních podmínek, opětovným zavedením dříve používaných osevních postupů a střídáním plodin, ústupem od chemizace, zaváděním organických hnojiv a obnovou přirozené druhové skladby lesů. S výskytů extrémního sucha si neporadí další megalomanské stavby, ale hlavně obnova přirozených rezervoárů vody v podobě mokřadů v horních částech povodí a přirozené funkce niv podél vodních toků.

Změna způsobů nakládání s krajinou je věcí celospolečenského zájmu. Účastníci odborného semináře se shodli, že dosavadní chaotické a libovolné zacházení s krajinou je nutné nahradit jejím systémovým řízením vývoje a využívání. Na něm by se měli podílet jak politické složky, tak i uživatelé krajiny a občané. Ze setkání vyplynula potřeba zpracování smysluplné vize krajiny a regionální krajinné politiky. Stále postrádáme závazná pravidla

nakládání s půdou v jednotlivých typech krajiny, její vhodnou uživatelskou strukturu a obnovu nebo vytváření nové ekologické infrastruktury. Bude nezbytné zabezpečit koordinaci různých zájmů a spolupráci uživatelů a obcí a jejich začlenění do připravovaného strategického dokumentu Česká republika 2030 a v neposlední řadě také zlepšit a obnovit povědomí o významu krajiny a jejích ekosystémových služeb u jejích uživatelů v široké veřejnosti. Dobrým příkladem i návodem k řešení těchto složitých problémů může být Evropská úmluva o krajině, ke které se před 12 lety zavázala i Česká republika.

Součástí pojetí krajiny jako prostoru veřejného zájmu je i koncepce jejího dalšího výzkumu. V České republice sice existuje několik malých pracovišť, která se jím zabývají, ale zcela chybí taková instituce, která by bylo schopna komplexní výzkum krajiny koncipovat a koordinovat. Usnesením semináře vytvořená Platforma pro udržitelné hospodaření v krajině je pozitivním krokem v tomto směru.

Kontakty:

MUDr. Radim Šrám, DrSc., předseda Komise pro životní prostředí AV ČR
(sram@biomed.cas.cz)

Prof. Ing. Josef Fanta, CSc., Botanický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Průhonice
(jfanta.cz@gmail.com)

Další zdroje:

Fanta J. & Petřík P. (eds.) (2014): Povodně a sucho: krajina jako základ řešení. – sborník ze seminářů Komise pro životní prostředí Akademie věd ČR, Botanický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Průhonice.

Petřík P., Fanta J. & Petrtýl M. (2015): It is time to change land use and landscape management in the Czech Republic. – Ecosystem Health and Management 1: 1–6.

Komise pro životní prostředí AV ČR je poradním orgánem Akademické rady AV ČR, jejímž účelem je zpracovávat profesionální stanoviska k problematice životního prostředí v ČR, podporovat výzkum a organizovat semináře v této oblasti. V současné době má 22 členů, kteří jsou respektovanými odborníky nejen z ústavů AV ČR, ale i vysokých škol a dalších výzkumných institucí.